

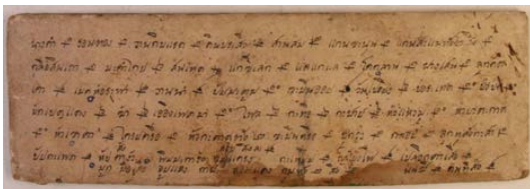
ตำรายา ฉบับพิพิธภัณฑสถานบ้านตลาคหน้าวัดลำพญา

นิสา เขยกลิ่น ปรีวรตและเรียบเรียง

ดอกรัก พยัคศรี ตรวจทาน

ทะเบียนเอกสารโบราณ

1. รหัสเอกสาร (Identifier Number)	NPT004-043
2. ชื่อเรื่อง (Title)	ตำรายา
3. หมวดเรื่อง (Subject)	ตำราเวชศาสตร์
4. สถานที่สำรวจ (Location)	พิพิธภัณฑสถานบ้านตลาคหน้าวัดลำพญา ต.ลำพญา อ.บางเลน จ.นครปฐม
5. สถานที่ทำสำเนาดิจิทัล (Digitization Location)	พิพิธภัณฑสถานบ้านตลาคหน้าวัดลำพญา ต.ลำพญา อ.บางเลน จ.นครปฐม
6. วันที่ทำสำเนา (Date)	9 มีนาคม 2555
7. ชื่อผู้สร้าง (Creator)	-
8. ประเภทของเอกสาร (Type)	สมุดไทยขาว
9. จำนวน (Format of original)	1 เล่ม/ 39 หน้า
10. ขนาดเอกสาร (Size of original)	12x36.5x1 ซม.
11. รูปแบบไฟล์เอกสาร (Digital Format)	image/jpg
12. อักษรที่ใช้บันทึก (Script)	ไทย, ขอมไทย
13. ภาษาที่ใช้บันทึก (Language)	ไทย, บาลี
14. สภาพของเอกสาร (Condition)	ไม่สมบูรณ์ ขาดจากตัวฉบับ หน้าต้นไม่มีหน้าแรก ส่วนหน้าปลายขาดบางส่วน และภาพลายเส้นยันต์บทยาทิพย์ไสยาสน์
15. คำสำคัญ (Keywords)	ยันต์บด, คาถาลงลูกหิน, คาถาลงแม่หิน, ยาบดทิพย์ไสยาสน์, ยาเลือดสำหรับสตรี, ยาเลือด, ยาบำรุงเลือด, ครรภ์ทริกษา, ยามหานิลแห่งทอง, ยาแก้สันนิบาต, ยารักษาฝี, ยาแก้ขัดเบา, ยาแก้กาฬ, ยาเนาวิโกธู, ยาอาจารย์อัมวัดตะหลุก, ยาทิพย์ไสยาสน์, ยาตองแก้เลือดหญิงอยู่ไฟไม่ได้, ยาไฟประลัยกัลป์, ยาประจุไขเหนื่อ, ยามหานิลแห่งทอง
16. ภาพประกอบ (Illustrator)	

สมุดไทยชาวเรื่อง ตำรายา ฉบับพิพิธภัณฑสถานบ้านตลادن้าวัดลำพญา รหัสเอกสาร NPT 004-043 เอกสารโบราณ อยู่ในสภาพไม่สมบูรณ์ หน้าต้นขาดหายไปบางส่วนเช่นเดียวกับหน้าปลายที่ส่วนท้ายของฉบับหายไป อักษรที่ใช้บันทึกคือ อักษรไทย ภาษาไทย และมีอักษรขอมไทย ภาษาบาลี ในหน้าที่เป็นลายเส้นยันต์เล็กน้อย เขียนด้วยหมึกดำและดินสอ

เนื้อเรื่องกล่าวถึง โรค อากาการเจ็บป่วย และสูตรยาสำหรับรักษาโรคนั้นๆ อาทิ ยารักษาฝี ยาแก้ตะคริว ยาแก้ขัดเบา ยาแก้กาฬ ยาอาจารย์อัมวัดตะหลุก ยาทิพย์ไสยาสน์ ยาตองแก้เลือดหญิงอยู่ไฟไม่ได้ ยาบำรุงโลหิต ยาไฟประลัยกัลป์ ยาประจุไขเหนื่อ ยาพิณทุกาฬ ยามหานิลแห่งทอง ยาเนาโกฐ และยาครรรภ์รักษา ฯลฯ

ข้อตกลงเบื้องต้นในการปริวรรตสมุดไทย คือ

๑. คำที่ใช้ตัวหนา คือ อักษรขอมไทยและถ่ายถอดตามที่ปรากฏ
๒. คำที่ขีดเส้นใต้ คือ คำที่ไม่แน่ใจและยังหาความหมายไม่ได้
๓. คำที่ตัวอักษรสีแดง คือ คำที่เพิ่มขึ้นมาจากความเข้าใจของผู้ปริวรรต
๔. เครื่องหมาย – คือ ตัวอักษรเลื่อนกลางหรือขาดหายไปไม่สามารถอ่านได้

หน้าต้น

...นางคำ ๑ บาท ร้อนทอง ๑ บาท ว่านกับแรด ๑ บาท ดินประสิวิ ๑ บาท สารส้ม ๒ บาท แก่นขนุน ๑ บาท แก่นแสมทั้ง ๒^๑ สิ่ง ๑ บาท เกลือสินเธาว์ ๑ บาท มะค่าไก่ ๖ บาท สนเทศ ๒ สติง แก่นขี้เหล็ก ๑ บาท แกแล^๒ ๑ บาท โคคลาน^๓ ๑ บาท ผางเสน ๑ บาท ลูกคัดเค้า ๑ บาท เม็ดโหระพา ๒ บาท ว่านน้ำ ๒ บาท ใบมะตูม ๑๐ บาท ขมิ้นอ้อย ๔ บาท เถาวัลย์เปรียง ๖ บาท บอระเพ็ด ๑๐ บาท บัวบก ๑๐ บาท ผักเป็ดแดง ๖ บาท ข่า ๖ บาท เอื้องเพ็ดม้า ๑๐ บาท ไพล ๖ บาท กระทือ ๖ บาท กระชาย ๖ บาท หัวแห้วหมู ๑๐ บาท หัวหญ้าตะกาด ๑๐ บาท หัวข้าวคา ๒ บาท ไคร้เครือ ๑ บาท หัวกระดาดทั้ง ๒^๔ ขมิ้นเครือ ๑ บาท บุกรอ ๒ บาท กลอย ๓ บาท ลูกทุลึงกาสา^๕ ๑ บาท ใบกะเพรา ๒ บาท หอยสังข์ หอยตาวิ้ว หอยมุก หอยมือเสือ หอยพิมมะการัง หอยขม หอยแครง หอยจู้แจง หอยกาบ สิ่งละ ๔ บาท หอมแดง กระเทียม ๔ บาท กุ่มทั้ง ๒^๖ สิ่ง ๒ บาท หนุ่ยของไฟ ๔ บาท เปลือกตาเสือ ๔ บาท นนทรี ๔ บาท คนทีสอ ๔ บาท

๑ ถ้าเป็นผีที่นม เอาใบน้ำเต้า ๑ ใบฝ้ายแดง ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ หนุ่ยน้ำดับไฟ ขี้โคสดบดละเอียด พอกหายแล

๒ ยาแก้ตะคริวทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ เอาลิ้นทะเล ๑ หนังกะเบน ๑ หางปลาช่อน ๓ หาง เม็ดมะกอก ๑ กาบหมากเผา เข้าด้วยกัน กินกะน้ำข้าวข้าว จะทา น้ำปูนใส กระจุกหายแล

๓ ยาพอกหัวเหน่า เอารากกล้วยตีบ ๓ ดินประสิวิ แก้วขัดเบาแล

๔ แก้วขัดเบา เอารากมะละกอ ๑ บานไม่รู้โรยขาว ๑ สารส้ม ๑ ดินประสิวิ ๑ ใบไผ่ป่า ๑ ข้าวเปลือก ๓ หยิบ ต้มกิน หาย

๕ แก้วริดสีดวงจุมก เอาทองพันชั่ง ๕ ตำลึง บานไม่รู้โรย ๕ ตำลึง กำมะถัน ๑ บาท ยาข้าวเย็นทั้ง ๒ สิ่ง ๕ ตำลึง ต้มกินหาย

๖ ยาปาง เอาหนอนตายยาก ๑ ยาข้าวเย็น ๗ ชิ้น ขมิ้นอ้อย ๗ แวน ต้มกินหายแล

๗ ยาปาง เอาสะบ้า ๓ ลูกเผาไฟให้ไหม้ละลายน้ำกินหายแล ๖

^๑ แก่นแสมทั้ง ๒ คือ แสมสารและแสมทะเล สรรพคุณ แก้เลือดลม ถ่ายกษัย ถ่ายเสมหะ ถ่ายโลหิตระดู ทำให้เส้นเอ็นหย่อน แก้ ปัสสาวะเป็นสีต่างๆ แก้เลือด แก้ลม

^๒ แกแล ชื่ออื่นๆ เช่น ไม้เหลือง แกก้อง แหระ แกล แก่นเข ไม้เหลือง เหลือง ลักษณะของแกแลเป็นไม้เถาทรงพุ่มเลื้อยพาดพันต้นไม้ใหญ่

^๓ โคคลาน เป็นไม้จำพวกเถาขนาดใหญ่ ชื่ออื่นๆ มะปอบเครือ (เหนือ) กุระเปี้ยะ (ปัตตานี) โทคาน (ชัยนาท) แวนน้ำ (ประจวบคีรีขันธ์) เขียวแฉว (ใต้) เขียวแฉวเถา (นราธิวาส) มะกายเครือ

นอกจากนี้ ยังมีชื่อเรียกอีกว่า ว่านนางล้อม (แพร่) อมพนม (ชลบุรี) หวายดิน (สระบุรี) จุ่มร่วมผะนัม (เขมร) พนม แม่น้ำนอง (เชียงใหม่) เถาวัลย์ทอง (ประจวบคีรีขันธ์)

^๔ หัวกระดาดทั้ง ๒ คือ หัวกระดาดแดงและหัวกระดาดขาว

หัวกระดาดแดง พืชจำพวกหัว-เหง้า ลำต้นใต้ดินขนานกับพื้น ส่วนเหนือดินจะตั้งตรง สูงถึง ๒ เมตร ใบเดี่ยวรูปหัวใจ สีแดงคล้ำ ปลายมน ขอบเรียบ โคนเว้าลึก ก้านใบสีแดงคล้ำ ดอกช่อเป็นแท่งยาว มีกาบหุ้ม ผลกลมเนื้อนุ่ม สีแดง ขึ้นตามที่ลุ่ม ขึ้นแฉะ

หัวกระดาดขาว ไม้ล้มลุกพุ่มกอ สูงประมาณ ๒ เมตร ใบรูปหัวใจขนาดใหญ่สีเขียวทึบ แผ่นใบบาง ก้านใบยาว ดอกคล้ายดอกหน้าวัว เป็นแท่งๆ สีขาวหรือสีส้ม ออกเป็นช่อ กาบหุ้มดอกสีเขียวหรือสีขาว ผลกลมเนื้อนุ่ม รับประทานได้ ขึ้นตามป่าดงดิบเขาหินปูนทั่วไป

^๕ ลูกทุลึงกาสา ชื่ออื่นๆ พิลึงกาสา ลึงพิสา(ตราด) รวมใหญ่ (ชุมพร) ตาปลา ราม จึงจำ จำก้อง มาตาอาแย ป้อนา สรรพคุณ ฝน แก้ไข้ แก้ท้องเสีย แก้ลมพิษ แก้ธาตุพิการ แก้ซาง

^๖ กุ่มทั้ง ๒ คือ กุ่มน้ำและกุ่มบก

๑ ยากล่อนต่างๆ เอารากพุงตอมายาววัดแค่ตัวแล้วตัด ๔ ท่อน ถ้ากล่อนน้ำ^๗เอาทั้งน้ำท่อน ๑ ถ้ากล่อนไฟ^๘เอาเผาไฟเสียท่อน ๑ แล้วขว้างน้ำท่อน ขว้างไปตะวันตก ยังอีกท่อน ๑ เอามาเสกด้วยธาตุทั้ง ๔^๙ ใส่หม้อต้มเมื่อจะกินเสกด้วยบังสกุลตายกิน ๓ ที แล้วทุบหม้อเสียแตก แล้วว่าหม้อนักกลับได้แล้วกล่อนกลับเมื่อนั้นเกิด ๑ ชั่ง

๑ ยาแก้เลือดออกรายฟัน เอาเสนียดทั้ง ๕^{๑๐} พริกไทย ๑ ชิง ๑ กระจี๋ม ๑ ดีปลี ๑ บดละลายสุราทาตามรายฟันหายแล

๑ สิทธิการิยะ ยาปโตลาทิกุณ ชื่อทิพจักรชุมแฉวหอม เอาโหระพา ๑ เม็ดผักชี ๑ ลูกเบญจानी ๑ สมอไทย ๑ สมอพิเภก ๑ ลูกมะขามป้อม ไคร้เครือ ๑ โกรฐหัวบัว โกรฐพุงปลา ๑ โกรฐสอ ๑ โกรฐเชียง ๑ ชมดเชียง น้ำประสานทอง ๑ สารส้ม ๑ ยาทั้งนี้เอาสิ่งละ ๑ สลึง ชมดเทศ ๒ สลึง ทำแห้งไว้ฝนน้ำดอกไม้ แก้วตาด^{๑๑}ซาง^{๑๒} ทั้งปวง แก้ว^{๑๓} น้ำมะเดื่อ ตกมูก น้ำกระเทียม ราก น้ำผึ้ง สมอ พิมเสน แทรก โอ น้ำเกลือให้ฟาด น้ำกระพังโหม เกลือแทรก ทองคำน้ำกระเพราะเป็นกระสาย

๑ ยาแก้กาฬ เกิดขึ้นไล่ให้จุกแตกออกขึ้นมา ร้องตั้งจะตาย เอารากอัญชัน ๑ รากลำโพงกาสลัก ๑ รากย่านางโกโห ๑ บอระเพ็ด ๑ ฝนน้ำข้าวขาวกินหายมาแล้ว

๑ ยาอาจารย์มวัดตะหลุก แก้วไธเรื้อรัง เอาเถาวัลย์เปรียง ๑๐ บาท เถาคัน ๑๑ บาท มะค่าไก่ ๑๑ บาท รากเขยตาย ๑๑ บาท เอื้องพีตม้า ๑๑ บาท เกลือ ๑๐ บาท ต้มแก้กษัย โอหาย ๑ ชั่ง

๑ ยาแก้ไข้ ให้กินข้าวกินน้ำมีลงถึงท้อง ร้ายนัก เอาตาอ้อยแดง ๗ ตาจันทน์ทั้ง ๒ รากมะระ กระจี๋ม ๑ ลูกกระดอม ๑ พริกไทย ๑ แห้วหมู ต้มกินหายแล

๑ สิทธิการิยะ ยาแก้โรคต่างๆ เอาลูกจันทน์ ๑ เปลือก ดอกจันทน์ ๑ สลึง กระจวาน ๑ สลึง ๑ เปลือก กานพลู ๒ สลึง ดีปลี ๒ สลึง ๑ เปลือก เกลือสินเธาว์ ๓ สลึง ลูกทุ้งกาสา ๓ สลึง ๑ เปลือก ว่านน้ำ ๑ บาท โกรฐสอ ๑ บาท ๑ เปลือก เทียนดำ ๒ สลึง ๑ เปลือก บุกรอ ๗ สลึง เทียนแดง สิ่ง ๖ สลึง เทียนขาว สิ่ง ๖ สลึง ๑ เปลือก เทียนตาตุ๊กแตน ๗ สลึง เทียนขาวเปลือก ๗ สลึง ๑ เปลือก เจตมูล ๒ บาท สมอไทย ๒ บาท ๒ เปลือก สมอเทศ ๒ บาท ๑ สลึง หัสศุณเทศ ๑๑ สลึง กัญชา ๒ บาท ๒ สลึง ๑ เปลือก พริกไทย ๕ ตำลึง ๑ สลึง ๑ เปลือก ยานี้ตำผงแก้โทษสันนิบาตโลหิต แก้ลมทุ้มเถียงกัน แก้ลมง่วงเหงาหาวนอน ครั้นกินยานี้หาซื้อ โพงสาตี แก้ได้มากเหลือประมาณแก้โรคต่างๆ กินน้ำผึ้งน้ำอ้อยแดง แก้ง่ายแก้กล่อนหืด โอ กล่าวไว้ เมื่อหมดทำไว้เกิด

๑ ยาทิพย์ไสยาสน์ ท่านให้เอายาดำ ๒ ตำลึง มหาหิงค์ ๒ ตำลึง พริกไทยล่อน ๘ ตำลึง เมื่อจะทำเอาน้ำมะกรูดพรมเป็นกระสายบดปั้นเม็ดเท่าลูกคัตเค่า กินวันละ ๓ เม็ด ห้าเม็ด แก้กูกเสียด ละลายน้ำร้อน ถ้าเป็นฝีในทรวงอก ทวารบานเป็นดอกบูก ละลายน้ำมะเดื่อกินแล้วทาแผลด้วย ถ้าเป็นหืด ละลายน้ำมะกรูด ถ้าจะกินให้มีกำลังกิน ๓ เวลา เมื่อจะบดเอารูปเทียนข้าวตอกดอกไม้ แล้วบูชารำลึกถึงพระฤๅษี ๘ พระองค์ ถ้าจะกินให้ป่วยหน้าไปทิศบูรพา

^๗ กล่อนน้ำ เกิดขึ้นเพราะอาโปธาตุ หรือธาตุน้ำร่างกายผิดปกติ เกิดอาการต่างๆ เช่น ปวด ขัด ยอด จุก เสียด แน่นในอกถึงยอดอก กับทางเดินอาหารและน้ำปัสสาวะมีอาการผิดปกติ

^๘ กล่อนไฟ เกิดขึ้นเพราะเตโชธาตุ หรือธาตุไฟในร่างกายผิดปกติ ทำให้มีอาการจุกแน่นไปถึงทรวงอก ภายในกายร้อนรุ่ม มีเหงื่อออกทุกซุมซน

^๙ คาลาหัวใจธาตุ ๔ คือ น ม พ ท

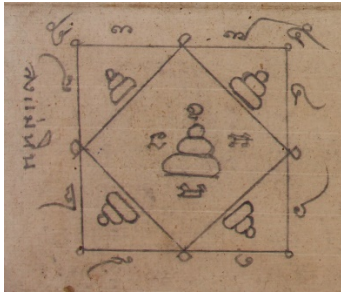
^{๑๐} เสนียดทั้ง ๕ ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ของต้นเสนียด ได้แก่ ราก เปลือก ใบ ดอก และผล

^{๑๑} ตาน โรคชนิดหนึ่งที่เกิดจากพยาธิกินอยู่ภายในร่างกาย ทำให้เกิดโรค ๒ ชนิด คือ ตานโจรหรือตาขโมย และตานจร โดยเป็นกับเด็กที่มีอายุตั้งแต่ ๓ ปีถึง ๗ ปี

^{๑๒} ซาง โรคชนิดหนึ่งเป็นกับเด็กเล็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ ๑๒ ปี อาการของโรค มีหลายอย่าง เช่น ตัวร้อน ปากแห้ง เชื่อมซิม อาเจียน บริโภคอาหารไม่ได้ ท้องเดิน ที่สำคัญจะมีเม็ดขึ้นตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย ในปาก ในคอ ลิ้นเป็นฝ้า เป็นต้น

^{๑๓} ลง โรคชนิดหนึ่ง อาการท้องเสีย ถ่ายอุจจาระบ่อยๆ เป็นมูกเลือด เป็นบิด เป็นต้น

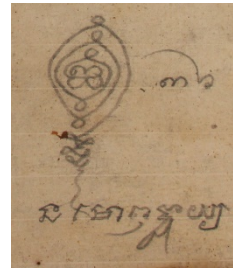
๑ ยันต์บดทิพย์ไสยาสน์

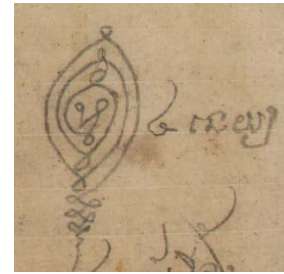
ลงแม่หิน

ม อ อุ

น โม พุ ท ธา ยย

เนย ย

สามยันต์นี้ลงลูกหิน

๑ ยาดองแก้เลือดหญิงอยู่ไฟไม่ได้ แก้วริดสีดวงอก แก้วในท้อง ลำไส้ แก้ได้ทุกประการ เอาเถาวัลย์เปรียง ๑ ถาดคันแดง ๑ แสมทั้ง ๒ สลัดได ๑ แก่นลั่นทม ๑ โศภพาย ๑ ส้มมะขามเปียกเป็นน้ำดอง เกลือพอกควร ผักส้มเสี้ยวดอง ฝรั่งขาวเปลือกไว้ ๓ คืน เอาออกตากแดดน้ำค้างไว้กินทุกวันคืนนักแล

๑ อนึ่งเล่าจะสำแดง โทรมัจฉาเดือนระดู ทั้งสามตามแบบครุ คิมหันต์วสันต์เหมันต์ เดือนสี่แรมค้ำหนึ่ง ถึงเดือนแปดเพศคิมหันต์ โรคเกิดระดูนั้น เตโชธาตุพิการว่า โลหิตเป็นต้นไข้ มักทำให้โทษนานา วสันต์แต่แรมมา จนวันเพ็ญเดือนสิบสอง วาโยพิการกล้า กำเริบกว่าธาตุทุกอัน เหมันต์เดือนสิบสอง แรมค้ำหนึ่งกลางเดือนสี่ สี่เดือนสิ้นฤดู โรคเกิดคู้เหมันต์มี เสมหะปะทะมี อาโปธาตุพิการกาย วสันต์ตามโณลก เป็นมูลโรคแห่งหญิงชาย ผู้แพทย์พึงกฎหมาย อะทะยั้งให้สำเร็จ

๑ อนึ่งกล่าวระดูสี่ ในวิธิตาตุเป็นเศษ เดือนห้าแลเดือนเจ็ด คิมหันต์เพศเพื่อเตโช สุมะปะมะยันตะ เกิดสำแลงมักอยากอาหาร บ่อยบั้นย่อยให้ซาบแรง ครั้นอ้อมอาเจียนเสวย ย่อมขัดขวางขัดดอกเย็นอุรา หนึ่งโสหาโสดให้สแปงไล่ จุกเสียดในเวียนหน้า ตาเป็นลมคับฟ้า ให้ปวดมวนกำเริบท้อง ตีนมือสั่นระรัว เมื่อยทั้งตัวมักเศร้าหมอง ให้ใจมักขัดข้อง ดุจจะหืดระส่ำระสาย ทั้งนี้เพื่อเตโช สันโดติวิกลกาย จึงเกิดซึ่งลมร้าย หกจำพวก^{๑๔} สำแดงแรง ผู้แพทย์พึงเยียวยา เตโชหนาอย่าพึ่งแคลง ลูกเอ็นลำพันแดง ทั้งโกธูสอโกธูพุงปลา ตีปลีชิงแห้งแห้วหมู เปลือกโมกมันลูกผักชีลา อบเชยสะค่านนา เสมอภาคตากตำผง ละลายน้ำกินแก้เตโช ดังประหายพลันเช่นมันคง ชื่อ กาลาทิจรแสง

๑ เดือนแปดถึงเดือนสิบ วสันต์หยาบคิมหันต์ แสดงวาโยกำเริบแรง เพราะอาหารอันชุ่มมัน ให้เกิดโรคผอมแห้ง หน้าเหลืองมักครันตัวให้ใจสั่น ในท้องนั้นร้องลั่น อยู่โครครากแตกขึ้นลง หนึ่งเล่าไหวหาวเรอ ทั้งกายหน้าตาวิงเวียนวังอาหารอันบรรจงที่จะกิน บรูร์สนักปากเหม็นหวาน บังเกิดการเลือดไหลซอก ขณะโอดร้องออกหมด โทษวาโยเขาย้าย ฝิแพทย์แกจะแก้ลม ในวสันตฤดูสุธา เอาแฝกหอมพริกไทยมี ทั้งเปราะหอมและแห้วหมู ว่านน้ำแลตีปลี เสมอภาคด้วยกระชาย กระเทียมขาวหนักเท่ายา สิ้นทั้งหลายผิงแดด ตำผงเอาน้ำร้อนเป็นกระสาย แก้ววาโยหายชื่อ ฤทธีจร แล

๑ เดือนสิบเอ็ดแลเดือนอ้าย เป็นวสันต์เหมันต์แกมกับทั้งสองนี้ จึงอาไปกำเริบแรง เหตุด้วยกินอาหารอันเย็นหวาน ผิดสำแลง อาโปพิการแรง บังเกิดโทษ ๑๒ เพลง กระจายน้ำมักกริ่งโรธร ดุจบังเกิดวิบัติทำโง่งเงง เป็นไข้จับยากของมัน ขมคอกกระจายน้ำ ตีนมือบวมลื่นเป็นสำคัญ ให้หลังโลหิตนั้น แลให้โหยให้ผอมแห้งเหลือง ขัดทรวงลงท้องบ่ปวดมวนร้องอยู่เนื่องๆ อาหารย่อยผืนคือ กินมิได้นอนไม่หลับ ทั้งนี้อาโปธาตุนั้นร้ายนัก กลับแปรปรวนที่ในครรรค์ แพทย์พึงรู้ดังกล่าวมา ฝิแพทย์จะแก้พลันอาโปพิการ เจตมูล โกรธูสอมา ลูกผักชีตีปลีชิง มะตูมกกลังกา จีนทั้งสองอย่างดียิ่ง พิภุลบุณนาศารภี

^{๑๔} ลมร้าย ๖ จำพวก ได้แก่ ลมกาฬสังคลี ลมชีวหาสมรภ ลมมหาสมรภ ลมทักขิณโรธ ลมตติยาวิโรธ และลมอัมมออัน นอกจากนี้ยังมี ลมอินทรธนู ลมกุมภกัณท์ยักซ์ ลมอัมมุขี ลม ราทรยักซ์ ลมบาดทะจิต และลมพุทธรักซ์

ดอกบัวหลวง สมุลแว้ง เปลือกโมกมัน ขั้วม่อน พร้อมทั้งปวงต้มน้ำค้ำ ตวง ๓ เอา ๑ อย่างพียงวันกินแก้อาไปธาตุทั้ง ๑๒ วิปัติ เป็นหายพลัน ดังฝันเห็นเหมือนกับตื่นเมื่อลืมนตา

๑ เดือนยี่จนเดือนสี่ เป็นหมันคิมหันต์ต้น เจือกันทั้ง ๒ นา ใน ๓ เดือน โทษปถวี เป็นเหตุด้วยตื่นนอน ผิดเวลาล่วง มิติ ปถวี ๒๑ นี้เกิดโทษ ๑๓ สะท้านให้ตื่นแล้วอยาก มักให้ร้อนไม่สำราญ ให้เสียด ๒ ข้าง ปานดูจะขามัก โกรธกริ่งให้เจ็บแข็ง ข้อมือทั้งปากหวาน^{๑๔} เจ็บอกตึง ให้ลงจุกหนักหนา ชิงเปา บ่อดก น้ำลายไหลท้อกลั้นให้ป่นปูน ทำเสียงครางอยู่ภายในปถวี ๒๐ ใช้กำเรียบเพื่อเจือปนกัน ให้แพทย์พึงสังเกตโรคเพื่อเหตุสิ่งใดนั้นพิเคราะห์ จงแม่นมั่นจึงวางยาตามคัมภีร์ ฆิแพทย์จะแก้ พลัน ซึ่งมูลโทษปถวี ไม้สะเดา เทียนดำ ตรีภูกู โกรธก้านพร้าว โกรธสอ ชะเอมเทศ เปลือกดินเป็ด เปลือกสินเธาว์ มะตูมอ่อน สมอไทย ชะเอมเนรธา ใบรักมี บอระเพ็ด แลแห้วหมู ทั้งชีลา ตุมกา ดีเสมอภาค ทำผงตีลายน้ำผึ้ง เร่งบูชาโทษบดกำจัดสูญ

๑ อนึ่งเล่าดูหมออาจารย์ยกเป็นค้ำมูล เดือนห้าเดือนหกพูน ชื่อคิมหันต์ฤดูเดิม ฆิใช้ในสองเดือน กำเดาดียอมเพิ่มเติม โทษเจ็ดหากฮักเหิม ให้สบอกเมื่อยตื่นมือ เสียดแทงนอนมิหลับ มกนอนมิหลับ มวนท้องร้องครางฮือ อาเจียนแลราก็หรือทั้ง สะอึกวิกลร้าย ฆิแพทย์ผู้แก้ กำหนดแค้นดังกล่าวมา จันทน์ทั้ง ๒ อย่างเคลื่อนคลาย ดังแห้วหมูแลแฝกหอม ญ้าตีนนก ราก ขั้วม่อน ทั้งหกซึ่งปรุงให้พร้อม ตากินยาออมกำเดา ดีเดือดดับสูญคิมหันต์แล เตโชให้เกิดโรคสิ้น ทั้งมูลวินาศเปรียบปานปูน อามฤตเห็นสิ่งหะหนาย ๖๖

๑ เดือนเจ็ดแลเดือนแปด สองเดือนนี้ทันผีพราย คิมหันต์ฤดูมา เพื่อเตโชแลวโย คิมหันต์แลวสันต์ เพื่อกำเดาโลหิต โต ปวนมวนในกาย ทั้งสี่สิ่งกล้านักหนา เกิดโรคในศีรษะ ให้มีพิษบิณฑรา อาหารทิพูน ขอบ รุนระส่ำระสายคลั่งโคล่ ลิมือนชี โทษโลหิตกำเดาดี แพทย์แก้ให้ปลิ้นคลาย บอระเพ็ด แห้วหมู เอารากผักโหมหิน สมอไทย ทนดีคู่ ญ้าตีนนก ใ้อ้ำพูล อีกหนึ่ง โสดีโธกรุก้านพร้าว พร้อมแล้วตำผง ผงกรองด้วยผ้าขาว สมุลแว้ง ดีปลีขาว ต้มเป็นน้ำกระสายละลายแก้พิษ แทรกดีกำเดานี้ วาโยหาย โลหิตวิกลกลาย อาจระงับพลับดับสูญ ๖๖

๑ เดือนเก้าเดือนสิบนั้น ชื่อวสันตฤดูพูน ฆิใช้เป็นค้ำมูล ด้วยวาโยพิษกล้าแข็ง เกิดโรคเพื่อเสมหะ ติดอุระอันยิ่งแรง หนักอกดังหนึ่งแกล้ง มาคสังทับประกบไว้ หายใจขัดอกข้าง เกิดโรคต่างๆ ไป ครั้นตัวมีพิษไซ้รั โทษทั้งสองหักเจือกัน วาโยแล เสมหะ บังเกิดกลัวกว่าทุกวัน แพทย์พึงประกอบพลัน สรรพยาอย่าดูหมิ่น คนที่สอเอาเจ็ด ใบพริกไทยเอา ๗ ชิง ๗ ขึ้นตำลาย น้ำร้อนกิน แก้วสันต์ระดูหายแล

๑ เดือน ๑๑ เดือน ๑๒ ฤดูเจือกำเรียบร้าย ชื่อสารตถะหมาย เจือวสันต์แลหมันต์ ฆิใช้เกิดเพื่อลม เสมหะมูตรเป็น สำคัญ ร้อนทรวงแลอกนั้น ร้อนในไส้ในกายเอง บังเกิดโรคในอก ให้เป็นหลายเพลง เจ็บกระดูกสันหลังเอง ดังจะลุ่มหลุดแลเจ็บ คอ แพทย์ที่มียาแก้ จำให้แน่คือสมอตรีภูกู เปลือก ไคร้เครือ โกรธก้านพร้าวใบสะเดา กระทบเสมหะภาค ทำแห่งต่างฝั่งกินเอา น้ำร้อนเป็นกระสาย น้ำเหล้าละลายเข้ากระสายกินแก้ระส่ำระสายโทษวาโยหาย แพทย์อย่าหมิ่น จึงประกอบให้ชอบการ ๖๖

๑ เดือนอ้ายเดือนยี่ สองเดือนนี้หมันคิมหันต์ อาโปมม่นวาน ปถวีแทรกทำเซ็น ฆิใช้เพื่อเสมหะ กำเดาเลือดเจือปนกัน เป็นโทษมากหากให้เห็น ยิ่งกว่าสิ่งสิ้นทั้งปวง ให้เจ็บซึ่งสันหลัง บั้นเอวเป็นใหญ่หลวง ดังจะลุ่มหลุดทรวง ทั้งต้นคอสลักขึ้น ประดุจจะคือโหนดในเนื้อม้ามัจจุราชริง ผู้แพทย์เร่งค้ำนิง แต่งยาให้ได้โดยด่วน บอระเพ็ดทั้งแห้วหมู นมตำเลีย เร่งประมวล ญ้าตีนนก ธิบโดยด่วนมะกรูดชิง เร่งพรงหาฝั่งแดดกระทำผง บดด้วยน้ำเปลือกเพกา มะแว้งเครือกระสายยา กินดับโรคใน หมันคิมหันต์หาย ๖๖

๑ เดือน ๓ แลเดือน ๔ ฤดูพลัน ปถวีธาตุดินนั้น เป็นมูลโรคที่บิบัติ เกิดโรคด้วยเลือดลม กำเดาเจือเสลดมีแปรปรวน กำเรียบมี วิกาลโรคต่างๆ เป็น โรคพกบวมหูทั้ง ๒ เป็นหนอง เป็นเลือดเน่า หากให้เป็นย้อมระลอกออกจากตัวโสตา ผู้แพทย์พึง ประกอบยา สิ่งโอสถเร่งเยียวยา ลูกกระดอม กระทบมาไหล ว่านยาวพานิ ตุมกาดี ว่านร้อนทอง เนระพูสี สน สังกรณี ตำ

^{๑๔} ปากหวาน อาการที่รู้สึกหวานในปาก เมื่อเป็นไข้

ให้แหลกแล้วเอาละลายน้ำ ชิงกินแก้สะท้าน แทรกพริกไทยลงแก้เม็ดดำให้สิ้น แก้วร้อน เอาหญ้าตีนนกคู่กันจันทน์ทั้ง ๒ ตำเป็น
กระสายกินแก้ร้อนโดยตั้งใจบอง แก้ดีเสลดต้องน้ำมะงั่ว น้ำส้มซ่า แก้วโทษปถวีที่สุกสิ้นดังกล่าวมาฤดูสิ้นหกสมุทราฯ

๑๖ หนึ่งแก้ววโยธาตุ กำเรียบหย่อนทั้งปวงหาย คลายอาการวิกลกลาย กระทำโทษ ๑๓ เพลง เป็นตะคริวเมื่อตื่นมือหู
ตึงอืดอื้อ หูตึงทวนเอง สิ้นหลังบวมขัดเคร่ง ราก^{๑๖} ลมเปล่าเจ็บอก ให้ขัดซึ่งหัวเข่า เป็นปมเปาบวมฟก หายใจย้อมขัดดอก
หวัดไอให้หอบหืดๆ ตาพร่าวิงเวียนหน้า โทษว่าเพราะวโย ฟันแพทย์เห็นอย่าจ้างจิต จงประกอบให้ชอบยา ดีปลีแลแฝกหอม
ทั้งว่นน้ำพริกไทยมา หัวหมู ว่นเปราะหา เอาเท่ากันทำเป็นผงละลายด้วยน้ำมะนาว วโยธาตุเสื่อมหายลง ผู้ใช้จะกิน จง
อย่าดูหมิ่นดังกล่าวมาฯ

๑๗ ภาคนึงเอาเปลือกโมกหลวง รากสลอดหญ้าลังกา ว่นน้ำพริกไทยมา ชิงหัวหมูเจตมูลเพลิง สมอไทยราก
ไคร้เครือ ตากดำเพื่อให้เป็นจูน มูตรโคสุราพูน ปั้นเท่าแก้วโทษวโยหาย ฯ

๑๘ หนึ่งโสดมหาหิงค์ ว่นน้ำสะค่าน ยางทรายดีปลี ชะเอมมมาย ทั้งโกฐชิงกรงขเมา ตำผงละลายน้ำผึ้ง หนึ่งมูตรโค
ชะเอมเอากินปล้นบรรเทา โทษวโยระงับสูญ ฯ

๑๙ ภาคนึงเอาชะเอมทั้งใบนาค เจตมูล จิงจ้อ ใบการบูร รากหนดี ดีปลี ชิง ว่นน้ำ ใบสลอด เปลือกตำผงละเอียด
เอา มูตรโคไฉนร้อนหญิง กินแก้โทษวโยกลั่นสูญ ฯ

๒๐ ภาคนึงเอาดีปลี เจตพังคีชิงแห้งหั้น บอระเพ็ด หัสศุนเทศ พริกไทย แผลม แมงลัก เจตมูล แมงลัก มหาหิงค์
สังกรณีเท่ากันหนัก ตำละลายอย่าได้ยัก กับมูตรโคไฉนร้อน กินน้ำขาวข้าวก็ได้ ยักกระสายเอาบางเบา บรรเทาสิ้นในกองธาตุ
วโยชัย อย่าดูหมิ่น ฯ

๒๑ ขนานหนึ่งเอาฝักคราด ลูกผักกาดผักชีไทย สะค่านกันหาโร ทั้งหอมแดงผักเสี้ยนผี ผักเป็ดเม็ดแดงโม
เป็นผงแก้เลือดหินนมโคไฉนมี ทำกระสายละลายยากินแก้โทษวโย หย่อนกำเรียบร้อน หายสูญสิ้น ผู้ใดได้ดื่มกิน ซึ่งยานี้จะ
ปล้นสูญ ฯ

๒๒ หนึ่งเล่าธาตววโย อาโปพิการโร โทษมากมูลจุกอกแล (ห)แลลงร่นแล้วแปรเป็นกษัยกล่อน ขัดหนักแลขัดเบาตั้ง
หัวเหน่ามิได้หย่อนท้องน้อยเป็นก้อนลูกหกกิ่งขึ้นลงตมูกเลือดนองพรรตึก^{๑๗} ร้อนหน้าหลังตั้งตั้งเพลิงสิง เลือดหนองพรรตึก
ซึ่งผอมแห้งลงเกิดเสลดตื่นมือเย็นซ่ายขัดลีข้างขวา ผิย่นาแสบทรวงเข็น ข้าง ๒ ซ้ายเป็นใหญ่ยอกขัด บ่สบายเกิดกระเลือด
กระสายชิวเป็นไข้กับวปติกลาย อาโปกำเรียบร้ายเกิดโรค ๗๑ ประการ ผิแพทย์จะแก้โทษในอาโปสมุฏฐานประกอบกรให้ควร
ตามคัมภีร์ ธาตุหนักเบา เอาเปลือกโมกหลวง มะตูมอ่อน เจตมูลเพลิง พริกไทย เอาลูกผักชี ว่นน้ำ เหล้ายาหลงน้ำเต้าขม ฝัไข่
เอากระตอม ชิง จิงจ้อ ดีปลีประสม ตำผงโดยนียม ละลายมูตรโคต่างสะแกแก้วโทษในอาโปวิกาโรปล้นหายแน่ มีคุณจริงยิ่งจริง
แลตั้งคำสอนท่านกล่าวมาแต่ก่อน ฯ

๒๓ หนึ่งเล่าเอาจิงจ้อ ทั้งดีปลี หัวเข่า กระพังโหม พริกไทย ชะลูด ราชตัด ขมิ้นอ้อย หัวหอม ยาดำ ตากตำผง
อย่าได้น้อยละลายกระสายพลอยน้ำตาลทรายน้ำแดงกวา แก้อาโปพรรตึก บรรเทาหายอย่างก่งขา ผู้ใดพึงบูชาโอสถนี้อย่าดูหมิ่น

๒๔ หนึ่งโสด โกฐก้านพร้าว บอระเพ็ดหั้นเป็นชิ้น เม็ดในแดงกวากิน เปลือกกุ่มน้ำรากหนดี มะตูมอ่อนใบสลอด เร่งทำ
ผงละเอียดดี น้ำร้อนสุรามิเร่งพูลชิ อาโปหาย ฯ

๒๕ หนึ่งเล่า ตรีภูก^{๑๘} มะขามป้อมดั่งผีพราย ตรีผลาสะค่านมาย อีกทั้งไพลข่าแลลูกจันทน์ เสมอภาคตากตำผง นำ
กล้วยตีบกลาสน แก้อาโปพิการนั้นกินปล้นระงับดับหายสบายดี

^{๑๖} อาเจียน

^{๑๗} พรรตึก อาการท้องผูกมาก อุจจาระในร่างกายแข็งจนเป็นก้อนกลมเหมือนขี้แพะ ขี้แมว

^{๑๘} ตรีภูก คือ เม็ดพริกไทย ดอกดีปลี และเหง้าชิง

๑ หนึ่งเล่าเอาจิ้งจ้อหลวง ตรีภูกกแห้วหมูมาย ไขมันอ้อยข้าวขาราย ราชัด กระชาย ไพล กระพังโหม บอระเพ็ด ข้าต่าง มะแว้งไทย กะดอม จันอันหอมใช้ ทั้งฝักกาดแลก เกสร เสมอภาคตากตำผง นำหม้อข้าวกินบดดันเอาไปกำเรียบ รนอาจหายสบายสุข ๑ ธาตุดินจับเท่านี้

๑ จะกล่าวธาตุทั้งสี่อัน ตรีโทษตามแต่บ่เค้ามูล มรณังบังเกิดพูน ตุกำเรีบออกจากตัวกาย ผู้แพทย์พึงสังเกตมิประ-----อันมากมายประเภท สิบอย่างคล้าย ย่อมให้รากลวงอกแห่ง กายแข็งดังท่อนไม้ ปะซาบ อาหาร-----ทอง ในอกตั้งเพลิงสุ่ม ย่อมร้อนรุ่มเร้งเร้งมอง ท้องขึ้นแลท้องพอง ย่อมเขียวซำ ----- เอาตรีผลา^{๑๙} กระเทียมมาย ว่านน้ำ ว่านร้อนทองพราย ไพลกระดอม คนที่สอ ตาก ----- กระสายพอ น้ำขิงเร้งกินหนอ แก้ปถวีในตรีโทษ จะไม่หนักดังจัก

^{๑๙} ตรีผลา คือ สมอไทย สมอพิเภก และมะขามป้อม

หน้าปลาย

----- พลู ๑ ตำลึง เจตมูล ๒ ตำลึง ดีปลี----- กลวง ๒ ตำลึง ๓ บาท กก-----
๓ ตำลึง หัวหมู ๕ ตำลึง เปลือกไข่เน่า ๕ ตำลึง ดอกบุนนาค ๒ ตำลึง ตำผงแลต้้ม-----ชัย เออเถิด

๑ ยามหาเดโช เออมาหาหิงค์ ๑ เปราะป่า ๒ ช้าพลู ๓ ชิง **เทียนยาวพาดิ** ๕ ผักแพวแดง ๖ โกรฐเขมา ๗ โกรฐสอ ๘ สมอไทย ๙ ดีปลี ๑๐ ลูกผักชี ๑๑ ตำผงกินน้ำกระสายตามโรคเถิด

๑ ยาวาโย เออเจตมูล ๑ ต้องแตก ๑ ซะเอม รากจิงจ้อใหญ่ ใบสลอด ๑ ข้า ๑ ว่านน้ำ พริกไทย ดีปลี ใบนาค การบูร เออเสมอภาคทำแห่งไว้ระบายธาตุวาโยขาวหาย

๑ **ยาม**หาระดม แก้วโยโลหิตกำเร็บ เข้าจับหัวใจนอนหลับไป ลื่นกระด้างคางแข็ง เรียกไม่ได้ยิน อ้าปากไม่ออก เออเสมตเชียง ๑ บาท ชุมเสน ๒ บาท การบูร ๒ บาท เทียนดำ ๒ บาท ดองดึง ๒ บาท เจตมูล ๒ บาท กฤษณา กะลำพัก จันทน์เทศ สิ่งละ ๓ บาท กำยาน ๒ บาท ชิง ดีปลี สิ่งละ ๘ สนนเทศ ๔๐ ตำผง น้ำมะนาวเป็นกระสาย บดตากกรรมให้แห้งใส่ขวดไว้ ถ้ามจับแน่นิ่ง ละลายน้ำมะนาว คัดฝืนกรอกเข้าไปไม่ตาย แทรกน้ำตาลกรวดพื้นหายแล

๑ ยาชาวาศิคุณ แก้กาฬสังคลี^{๒๐} มัณรายักษ์ มัณจับหัวจับอ้าปากไม่ออก มัณนอนหลับทั้งกลางคืนกลางวัน เออจันทน์ ทั้ง ๒ ซะเอม ๑ โกรฐสอ โกรฐเขมา โกรฐจุกา หัวบัว หวายตะค่า หวายตะมอย ชุมเสน กฤษณา กะลำพัก ชะลูด เนระพูสี ชะมด พิษนาศน์ หัวมหากาฬ เกสรบัวหลวง ๑ ดอกสารภี ๑ พิกุล ดอกบุนนาค เออเสมอภาค ทำแห่งละลายน้ำจันทน์ น้ำอ้อยก็ได้ น้ำตาลกรวด กรอกเข้าไปแก้พิษชนิด พื้นขึ้นแล

๑ ถ้ำร้อนน้ำจันทน์ ถ้ำมิฟังน้ำจันทน์น้ำขาวข้าว ฝืน แก้วผิศาจทำพิษละลายเหล่าตั้งูแทรก ฝืนน้อย ๑ ตีราคา ๑ ชั่ง ทอง ๑ ๖

๑ ยาหญทัย แก้อับลิ้นกระด้าง คางแข็ง แก้กั้ง แก้วพิษกาฬภายในเออจันทน์ทั้ง ๓ สิ่งละ ๑ บาท แก่นพรม ๑ บาท มหากาฬ ๑ บาท ซะเอมเทศ ๑ บาท ขอนดอก ๑ บาท กฤษณา ๒ สลึง กะลำพัก ๒ สลึง หวายตะค่า ๑ สลึง หวายตะมอย ๑ สลึง เนระพูสี ๑ สลึง โกรฐจุกา ๒ สลึง โกรฐสอ ๒ สลึง โกรฐพุงปลา ๒ สลึง โกรฐหัวบัว โกรฐก้านพร้าว ๒ สลึง ระย้อม ๒ สลึง เถามวกแดง ๒ สลึง พิษนาศน์ ๒ สลึง บุนนาค ๒ สลึง บัวหลวง ๒ สลึง สารภี ๒ สลึง พิกุล ๒ สลึง มะลิ ๑ สลึง อำพันทอง ๑ สลึง ชะมดเชียง ๑ เฟื้อง ชุมเสน น้ำดอกไม้มะลิ เป็นกระสายบด แก้อับพิษกำเดาเพื่อลมแก้กาฬ ถ้ำร้อนโลหิตพิกลวิเศษนัก ตีราคาเม็ด ๑ สลึง

๑ ยาประจุไขเหนื่อ สันนิบาต ชื่อ นารายณ์แผลงศร เออเนื้อสมอเทศ **สมอ**ไทย ดิง ๑ บาท มะขามป้อม ๑ บาท รากไคร้เครือ ---สิ่ง น้ำประสานทองสะตุ โกรฐสอ โกรฐเชียง โกรฐหัวบัว โกรฐพุงปลา ๑ บาท โกรฐกระดุก ๑ บาท เทียนยาวพาดิ ๑ บาท เทียนขาวสิ่งละ ๑ บาท ยาตำ ๒ บาท โกรฐน้ำเต้า เท่ายาทั้งสายตำทำแห่งน้ำกระสาย ลูกสมอต้มแทรกตั้งูแทรกเกลือก็ได้ ๗ ตามธาตุหนักเบาเถิด

๑ ยาพิษทุกาฬ ในอก เออเบี้ยแก้ว ๑ ลูกสะบ้ามอญ ลูกประคำดีควาย เม็ดทองหลางใบมน ลูกมะกอก หวายตะค่า หัวหญ้าผักกาด กระดุกกา กระดุกแรง น้ำประสานทองสะตุ ยาทั้งนี้เฝ้าบดน้ำกระสายจูดกาฬดินัก

๑ ยามหานิลแห่งทอง เออใบลานเผา ๑ กระตองปูป่าเผา สะบ้าเผา **ใหญ่**เผา ลูกประคำดีควายเผา ลูกสะบ้าดำเผา ลูกสะบ้าลายเผา พิษนาศน์เผา ระย้อม ไคร้เครือ มหาสดำ มหากาฬ มหาละลาย ปูนคาเตา ลูกมะกอกเผา ผักส้มป่อยคั่ว

^{๒๐} กาฬสังคลี ชื่อโรคชนิดหนึ่ง อาการของโรคเกิดจากน้ำดีพิการ ทำให้เย็นตาเหลือง อุจจาระ ปัสสาวะเหลือง มีอาการไข้ภายในกาย ร้อน ทูรันทูราย หายใจหอบ และกระหาย เป็นต้น

สังคลี (ว.) คือ รุนวาย, อ้ออิง, แทรกแซง, พัลวัน

ว่านร้อนทอง คุชชะ ทองคำเปลว ๙ แผ่น บदनน้ำติง เป็นกระสายแกมกำนมนุดคุด แก้กอสารพัดพิการทั้งปวง น้ำกระสายยายเอาเถิด

๑ ยาเนาโกฐ เอาโกฐทั้งเก้า พิกุล บุนนาค เทียนทั้ง ๕ บัวหลวง กฤษณา กะลำพัก บัวเผื่อน บัวขม ขอนดอก สารภี มะลิ จำปา กระดังงา จันทน์แดง สิ่งละ ๑ สลึง จันทน์ขาว ๒ สลึง เปล้าหอม อำพันทอง ญ่าฝรั่ง สิ่งละ ๑ เฟื้อง กายาน ชะมด ชุมเสน เกล็ดหอยหอม สิ่งละ ๑ เฟื้อง บदनน้ำดอกไม้ ตากรมไว้ น้ำกระสายตามโรคเถิดใช้ได้ ๑๐๐๐ ชื่อ เนาวโกฐ สารพัดใช้แก้ ได้มากแล

๑ มหาปถวีธาตุ เอากระเทียม ๑ ไบสะเดา ๑ ไบคนทีสอ ตำผงละลายน้ำขิง น้ำร้อนกินหายโรคแล

๑ ยามหาสันนิบาต กันลมทุติยชวร เอापริก ๑ ขิง ๑ สมอทั้ง ๓ ลำพัน ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ กระวาน กานพลู สมุลแว้ง โกฐทั้ง ๕ สนเทศ ๑ เม็ดผักชีล้อม ผักชีกิน สักชี จุกโรหิณี ลูกสารพัดพิช กฤษณา กะลำพัก ไคร้เครือ เอาสิ่งละ ๑ สลึง ดีปลี ๑ ตำลึง ๓ บาท บदनน้ำขิงน้ำจันทน์ กินละน้ำแห้วหมูต้มกิน ๗ เม็ด แก้มสันนิบาตทุติยชวรชีวหา ถ้าใช้สันนิบาตเข้าตรีทูต^{๒๑} ไม่ให้ลั่นกระด้าง คางแข็ง เจริญมาได้ เอายา ๗ เม็ด ชะมด ชุมเสน ชันชสกร บุหรง ลงขัดขากรรไกร กรอกเข้าไป เจริญด้วย ถ้าไข้แปรไปตมูกตกลือดแลมูตรแดง คลั่งไปเลือดตีขึ้นก็ตี ลงรากแต่ลมเปล่าก็ตี ลงท้องแลชายหญิงเป็นขำร้ว^{๒๒} ก็ตี เป็นที่ตลมจุกอก สารพัดโรค เสดลในคอ มันทัดโครงคัปโครง เสดลตีขึ้นกินยานี้ ตรีราคา ๑ ชั่ง ทอง ๑

๑ ยาหอมแก้ลม โกฐทั้ง ๕^{๒๓} เทียนทั้ง ๕^{๒๔} ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ กระวาน กานพลู ลูกราชาติ รากเจตพังคี อบเชย สมุลแว้ง จันทน์ทั้ง ๒ ขอนดอก ชะลูด ดอกคำ สมอเทศ น้ำประสานทอง พริกไทย ดีปลี ๑ ขิงแห้ง ดีตะเข้ เถาเมวกแดง บุนนาค บัวหลวง บอระเพ็ด ชุมเสน สิ่งละ ๑ สลึง ถ้าใช้ น้ำดอกไม้ แก้วราก น้ำลูกยอต้มแทรกพิมเสนแก้จุกเสียด น้ำขิง ข่าน้ำกระสาย ย้ายเอาเถิดแก้ใดๆ ๑๐๐ โรคบูรณ ถ้ายา

๑ ยาชำระโลหิต เข้าฝัก เอาใบมะดัน ๒ ตำลึง ๒ บาท ใบขาม ๒ ตำลึง ๒ บาท ใบมะกา ๒ ตำลึง ๒ บาท ข่า ๕ ตำลึง กลือ ๑ ตำลึง ๑ บาท ไปไม้มัด ๓ เปลาเซ ต้มกิน ๓ วัน แก้วปลาเซ ๑ แก้วจันทน์ ๓ เปลาเซ กินวันละถ้วยลงวัน ๒ วัน ๓ วันโลหิตงามแล ฯ

๑ ยาบำรุงโลหิตให้งาม เอาเถาวัลย์เปรียง ๑ กำล้างว้เถลิง ครั้ง ผาง เทียนทั้ง ๕ ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ จันทน์ทั้ง ๒ ตรีภูกู สมอทั้ง ๓^{๒๕} โกฐสอ หัวโกฐ หัวบัว ผักชีลา ผักชีล้อม หญ้าลิงกา โมกมัน แห้วหมู สะค่าน ข่าพลู เจตมูล เอาสิ่งละส่วน ผาง ๔ ส่วน เลือดแรด ๘ บำรุงธาตุ น้ำนมดีเลือดงาม

๑ ยาบำรุงโลหิต เอาผาง ๑ เปล้าทั้ง ๒ พญามือเหล็ก แกแล ๑ สักชี สน ขมิ้นอ้อย ใบโพธิ์ปากำมือ ๑ ต้มบำรุงเลือด งามแล

๑ ยาสมเลือดขึ้นสูง เอาใบลำโพง กาสลัก ฆ้องสามย่าน หางตะเข้ ขมิ้นอ้อย ใบมะคำไก่ ใบตำลึงตัวผู้บดพอก กระทบ่อมหญิงดีแล

๑ ยาประนม เอาเบงญวาน ๑ กรุงเขมา ขิง ๑ กระพังโหม โกฐทั้ง ๕ ชะมดต้น ตมน้ำทะนนาน ๑ ต้ม ๓ ติ๊กิน น้ำนมดี แล

^{๒๑} ตรีโทษ อาการของโรคอยู่ในระยะรุนแรงหรือหนักมาก เป็นช่วงที่เลือด ลม เสมหะ บังเกิดเป็นพิษขึ้นพร้อมกัน

^{๒๒} ขำร้ว ชื่อโรคชนิดหนึ่งเกิดกับหญิง มีอาการของโรค ๔ ประการคือ ๑.เกิดจากการคลอดบุตร มีอาการมดลูกเน่า ๒.เกิดจากส่องแสงกับบุรุษเกินประมาณ ทำให้เป็นฝีในมดลูก ๓.เกิดจากโลหิตระดูจางเป็นน้ำเหลือง ดั่งน้ำคาวปลา น้ำเหลืองมีพิษ ไหลไปถึงไหน เกิดเป็นเม็ดพริ้งขึ้นรอบทวาร เป็นหัวขารู และแตกเปื่อยไปทั่วทวารเบา ๔.เกิดจากปัสสาวะพิการ ไหลออกเป็นหยด ทำให้ปวดแสบปวดร้อน เป็นต้น

^{๒๓} โกฐทั้ง ๕ หรือเบญจโกฐ ได้แก่ โกฐหัวบัว (โกฐบัว) โกฐสอ โกฐเขมา โกฐเชียง และโกฐจุฬาลัมพา (โกฐจุฬาลำพา)

^{๒๔} เทียนทั้ง ๕ หรือเบญจเทียน ได้แก่ เทียนดำ เทียนแดง เทียนขาว เทียนข้าวเปลือก และเทียนตักแตน

^{๒๕} สมอทั้ง ๓ ได้แก่ ผลสมอไทย ผลสมอพิเภก และผลสมอเทศ

๑ ยาบำรุงโลหิต ชื่อ ทองเนืองงาม เอาฝางเสน ๒ ตำลึง ๒ บาท ชะลูด ๑ ใบละหุ่งแดง ๑ ตำลึง น้ำนมราชสีห์ ๑ ตำลึง โกรฐทั้ง ๕ สิ่งละบาท เทียนทั้ง ๕ สิ่งละ ๑ บาท เทียนขาว ๑ บาท ๒ สลึง เกสรบัว ๑ บาท ๒ สลึง บุนนาค ๑ บาท ๒ สลึง จันทน์ทั้ง ๒ สิ่งละ ๑ บาท ๒ สลึง ดอกคำ ๑ บาท ๒ สลึง เลือดแรด ๑ บาท ๒ สลึง อบเชย ๑ บาท เถาวมกทั้ง ๒ สิ่งละ ๑ บาท น้ำตาลกรวด ๑ ตำลึง ๑ บาท น้ำตาลทราย ๑ ตำลึง ๑ บาท น้ำตาลหม้อ ๑ ตำลึง ๑ บาท อ้อยแดงทั้ง ๕ เอากิ่ง ยาดำผง กินน้ำร้อนเล่า

๑ ยาไฟประลัยกัลป์ เอาหอยสังข์ ๑ สลึง ๒ เฟือง ขมิ้นอ้อย ๑ บาท เปลือก ๑ สลึง สารส้ม ดินประสิว ๑ ลูกจันทน์ เทียนดำ เทียนขาว เอาสิ่ง ๑ สลึง กระจกชาย ไพล หัวหอม กระจกเทียม เอาสิ่งละ ๒ สลึง ชิง ๒ สลึง บดปั้นแต่งกิน น้ำส้มสายชูแก้ โลหิตเนาให้ละลาย มิให้ตื้นขึ้นได้ พายุไฟ ไม่ได้กินยานี้ อยู่ไฟโดยดี

๑ ยาชื่อ สังหาควิไชย เอาตรีภูก แค้นแสมทะเล แสมสาร ข่า ๑ เอาเสมอภาค เอาหอยแครงเท่ายาทั้งหลาย ตำผง ละลายเหล้ากินแก้โลหิตตื้นนักแล ฯ

๑ ขนาน ๑ เอาใบจำปา ๑ ใบคนที่สอ ๑ แก่นแสมทั้ง ๒ แก่นขี้เหล็ก แก่นมะหาด แก่นมะเกลือ ๑ แก่นกระท้อน สารส้ม ๒ บาท เปลือก ๑ บาท กินกะเหล้าแก้อยู่ไฟไม่ได้ กินยานี้ ขับเลือดตื้นนักแล

๑ ยาพรหมพัตร์ เอามหาหิงค์ การบูร ๑ ยาดำ^{๒๖} สิ่งละ ๑ บาท ลูกจันทน์ ๑ สลึง ดอกจันทน์ ๑ สลึง พริก ๓ บาท ๒ สลึง ยางสลัดได ๓ บาท บดน้ำเปลือกมะรุมน บั่นเท่าผลพริกไทย กินเม็ด ๑ ลงหน ๑ ตามธาตุหนักเบา กินวันละเม็ดพยาธิ ออก ไล่เดือนตกลิ้น แก่ท้องรุ่งฟูโร สารพัดกษัย ๓๒ จำพวก ริดสีดวงมองคร่อ แลหญิงเป็นโลหิตแห้งผอมเหลือง กินอาหารมัก ค้างอยู่ในอก เป็นลมก็หาย ยานี้วิเศษนักแล

๑ ยาตองสำหรับโลหิต ร่ายคัทรระดูอยู่ไฟไม่ได้ เอาใบประดู่ ๑ ตำลึง เทพทาโร ๒ บาท อบเชย ๒ บาท ลูกจันทน์ ๑ ใบกระวาน ๑ กานพลู รากมะขาม เปลือกตาเสือ แก่นแสมสาร แสมทะเล เอาสิ่งละ ๑ บาท ตำห่อผ้าแช่เหล้ากลั่น ฝางขาวเปลือกไว้ ๓ วันคืน กินตามกำลังเถิด ขับเลือดตื้นเกล็ดร้ายหนองร้ายดั่งน้ำคาวปลาที่ดีหาย กษัยคานบั่นก้อนเจ็บเสียว ทวารหนักเบาที่ดี กินยานี้หายมาหลายรายแล้วแล

๑ ยาแก้เลือดแก่เน่าตกวทวารทั้ง ๔ เอารากมะเดื่อดิน ๑ รากเสนียด ๑ รากคัตเค้า ๑ รากตานม่อน บอระเพ็ด ๑ ข่า ๑ พริกไทย ต้มกินหยุดแล

๑ ยาแก้เลือดตกวทวารเนา ทวารทั้ง ๔ เอาหัวหมู กระจกชาย รากแมงลัก ๑ ข่า ๑ รากทรงบาดาล ๑ รากคัตเค้าหนู ๑ รากผักเสี้ยนผี ๑ พริก ๑ ชิง กระจกเทียม ต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้อังคสูตรฝิมดลูกก็ได้ตื้นนักแล

ยาแก้เลือดคั่งเมื่อถึงระดูคุดเท่าใดๆ ก็ดี แต่อายุ ๕๐ สิบลงมาเอา เอาจันทน์เทศ ๑ จันทนา เกสรบัวขาว อบเชย สักชี สน ชะลูด กฤษณา กะลำพัก โกรฐสอ โกรฐเขียง เทียนดำ เทียนขาว เทียนยาวพานิ ตรีผลา ช้าพลู เจตมูล สะค่าน บุนนาค ดอกบัวแดง พิกุล บัวจงกลนี เอาสิ่งละ ๑ สลึง ชิง ตีป्ली ๒ สลึง ลูกกระดอม ๓ สลึง หัวหมู ๒ สลึง มะตูมอ่อน ๑ ตำลึง ต้มก็ ได้ทำแห่งก็ได้ เมื่อจะกินแทรกพิมเสน แก่ใช้สันนิบาตเพื่อเลือดและพรรคิ ดิพลุ่งให้กลัวคนแลเป็นบ้าเสียกิริยากินยานี้หายแล

๑ แก่หทัยพิการระส่ำระสาย เอายานี้แก่ ชื่อมูลจิตใหญ่ เอาลูกคนที่สอ สะสะสมาลึงปิง ใบหัสศคุณ จันทน์ทั้ง ๒ ตีป्ली เทียนขาวเปลือก เทียนตักแต่น เทพทาโรบดแต่งไว้กิน กินน้ำดอกไม้แทรกพิมเสนกินหาย

๑ ยาแก้ลมมันให้เป็นบ้า เพื่อ คลั่งไป ไม่มีความละอาย เอาลูกจันทน์ ๑ สลึง ดอกจันทน์ ๑ สลึง กระจก ๑ สลึง ๑ เฟือง กานพลู ๒ สลึง ตีป्ली ๒ สลึง ทูลังกาสา ๓ สลึง วานน้ำ ๑ บาท ๑ สลึง เปลือกสินเธาว์ ๑ บาท ๒ สลึง เทียนดำ ๑ บาท ๑ เฟือง เทียนแดง ๑ บาท ๒ สลึง เทียนตาตักแต่น ๓ บาท ๑ สลึง ๑ เฟือง เทียนกลบ ๑ บาท ๒ สลึง เทียนขาว ๑ บาท ๓ สลึง การบูร ๑ บาท ๓ สลึง ๑ เฟือง สมอเทศ ๑ บาท ๓ สลึง ๑ เฟือง สมอไทย ๒ บาท สมอพิเภก ๒ บาท ๑ เฟือง โกรฐขมา

^{๒๖} ยาดำ ยางที่แข็งเป็นก้อนสีดำ ได้จากพืชจำพวกว่านทางจระเข้ มีวิธีการคือ เมื่อตัดว่านทางจระเข้ที่โคนใบ จะมีน้ำยางสีน้ำตาลอมเหลืองไหลออกมา หลังจากเก็บรวบรวมน้ำยางได้ปริมาณที่พอสมควรแล้ว นำไปเคี่ยวไฟให้ข้นเหนียวแล้วผึ่งแดดให้แห้ง จะแข็งเป็นก้อนสีดำ

๒ บาท ๒ สลึง ๑ เพื่ออง โกฎสูอ ๒ บาท ๑ สลึง บุกรอ ๒ บาท ๒ สลึง ๑ เพื่ออง ชิงแห้ง ๒ บาท ๒ สลึง ๑ เพื่ออง เจตมูล ๒ บาท ๓ สลึง หัสศุนเทศ ๑ ตำลึง ๑ บาท กัญชา ๘ บาท ๓ สลึง พริกไทย ๒ บาท ๗ สลึง ตำผงละลายน้ำผึ้งกิน น้ำมะนาว น้ำอ้อย แดงก็ได้ แก้ลมเป็นบ้า ยานี้วิเศษนักแล แม่หญิงอย่างนี้จนใจ กินไป

๑ ปิตสมุฏฐาน แก้วดีรั้ว ดีซิม ไส่ลงหน้าเหลืองดั่งขมิ้น ให้คลั่ง เอาจันทน์เทศ รากมะอึก สมอไทย ลูกกระดอม เอาสิ่ง ละ ๑ บาท บอระเพ็ด ๒ บาท ต้ม ๓ เอา ๑ กินหายแล

๑ ถ้ามีฟิง เอาจันทน์ทั้ง ๒ สิ่ง ๑ บาท กรุงเขมา ๑ บาท กะพังโหม ๑ บาท สมอไทย ๑ บาท ต้มแทรกชันทสรกิน แก้อติสารเพื่อปิตสมุฏฐานหายแล

๑ แก้วดีหล่นจากแก้ว เอาจันทน์หอม สน รากขี้กาแดง รากมะอึก สมอไทย ลูกกระดอม บอระเพ็ด สิ่งละบาท ต้ม ๓ เอา ๑ กินหาย

๑ ยาแก้ดีรั้วดีซิม เอาตรีภูก จันทนา จันทน์เทศ สน ตรีผลา ลูกข้าวปลู รากมะอึก ลูกกระดอม ลูกขี้กา บอระเพ็ด เอาเท่ากัน ต้มกินหาย

๑ ยาแก้ครรภ์รักษษา^{๒๗} ตั้งแต่เดือน ๑ ถึง ๑๐ เดือน ให้ทาวเรือ แนนหน้าอก ให้รากอาเจียนแต่น้ำลายเปล่าก็ดี เอา ยาสุวรรณเกสร เอาโกฐทั้ง ๕ สิ่ง เทียนทั้ง ๕ อย่าง ดอกบัว ๕ อย่าง สน กฤษณา กะลำพัก ขอนดอก ชะลูด จันทน์ทั้ง ๒ สักขี เทพทาโร สมุลแว้ง อบเชย รากสามสิบ ต้ม ๓ เอา ๑ กินใช้ครรภ์รักษษาตั้งแต่ต้นจนปลายหายแล

๑ ถ้าครรภ์รักษษามันจับเป็นเพลลา เอายานี้ เอาแก่นขี้เหล็ก แก่นสะเหลา แก่นสน จันทน์ทั้ง ๒ อย่าง สนาง มะขามป้อม ลูกกระดอม ลูกมะตูมอ่อน บอระเพ็ด หัวหมู ฝักราชพฤกษ์ ก้านสะดา ๓๓ ก้าน ต้มเอา ๑ กินแก้ครรภ์รักษษา ตั้งแต่เดือน ๑ ถึง ๑๑ เดือนกินหายแล้วแล ฯ

๑ ยาหอมชื่อ มหาทิพย์รักษษา แก้ใช้ครรภ์รักษษาตั้งแต่ต้นจนถึงสิบเอ็ดเดือนเป็นสิ่งโต สิ่งใดๆ เอายานี้แก้ เอาจันทน์ทั้ง ๒ เถาวมทั้ง ๒ อบเชยทั้ง ๒ ขอนดอก สักขี สน แก่นประคูด เปลือกไข่เน่า มะขาง สันพร้าวางแอ สารภี พิภูล บุนนาค ดอกบัว ทั้ง ๕ อย่าง ดอกมะลิซ้อน ดอกมะลิลา ตำผง น้ำดอกไม้เป็นกระสายบดเป็นแท่งทั้งกินชโลมแก้ครรภ์รักษษาแต่ต้นจนปลายหายแล

๑ ยาชื่อ มะอูด ถ้ามีครรภ์เป็นบิต แก้ด้วยยาใดๆ มิหาย ให้เอายานี้แก้ เอาครั้ง ๑ ลูกเบญจानी สีเสียดเทศ ชัน ตะเคียน ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ ลูกจันทน์ เอาสิ่งละ ๑ บาท ตำผงแล้วเอาลูกทับทิมมาลูก ๑ แคะเอาเม็ดในออกแล้วเอายายัดผนึกโดย ขี้วัวพอกสุ่มไฟเกลบสุกระอุแล้วบดทั้งลูก น้ำปูนเป็นกระสาย น้ำผึ้งแ่ง กินหายดี(ราคา) ๑ ชั่งหนึ่ง

๑ ยาชื่อ กุชรักษษา คือหญิงมีครรภ์ เป็นบิต ป่วน ปวดมวนนัก เอายานี้กินสมานลำไส้ รักษากุมารมิให้เป็นอันตราย เอาลูกเบญจानी ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ เทียนทั้ง ๕ เนระพูสี ลูกสารพัดพิษ ว่านกีบแรด ว่านร้อนทอง จันทน์ทั้ง ๒ กระถินแดง รากไคร้เครือ ลูกกระบูน สันพร้าวางแอ เอาสิ่งละ ๑ สลึง ๑ เพื่ออง ลูกตะลุมพุก ๒ สลึง ตุมกาแดง ๒ สลึง ๑ เพื่ออง บดทำแท่ง กิน น้ำจันทน์ กินแก้ตรีโทษครรภ์รักษษาตั้งแต่ต้นจนถึงสิบเอ็ดเดือนยาคี

๑ ยาชื่อ ล่อมนางนอน แก้ครรภ์รักษษา อยู่ดีๆ ลูกดิ้นรนนัก แม่กินเผ็ดร้อน ลูกจึงดิ้นรนแลเป็นสิ่งใดๆ กิติ ตั้งแต่มี ครรภ์เดือน ๑ ถึง ๑๐ เดือนเป็นกำหนดแลเป็นพิษต่างๆ อสรพิษกัดก็ดี ออกทรพิษแลเป็นฝีมายในทั้ง ๕ ประการนี้มีพิษมาก นัก ท่านให้ทำยานี้ไว้สำหรับล่อมกุมารมิให้เป็นอันตรายได้ เอาโกฐทั้ง ๕ เทียนทั้ง ๕ รากไคร้เครือ สังกรณี บัวน้ำทั้ง ๕ ชะลูด ชะเอมเทศ น้ำประสานทอง กฤษณา กะลำพัก ขอนดอก จันทน์ทั้ง ๒ ฝิวมะตูม ชะมด พิมเสน สิริยาทั้งนี้เอาเสมอภาคตำผงบด ปั้นแท่งลนควันเทียนให้ร้อน เมื่อจะกินน้ำดอกไม้เป็นกระสายแทรกพิมเสนกินแก้ระส่ำระสาย แก้เชื่อมซิม^{๒๘} น้ำกฤษณานิฉิม

^{๒๗} ความหมายเช่นเดียวกัน ครรภ์รักษษา

^{๒๘} เชื่อมซิม เชื่อมมั่ว คือ อาการโรคอย่างหนึ่ง พิษไข้หรือพิษของโรค ทำให้ใบหน้าหมอง ซิม นัยน์ตาปรือ ไม่กระปรี้กระเปร่า

แก้ตมูกตกลือดน้ำเปลือกแคแทรกฝิ่น แก้ลงน้ำกล้วยดิบ ถ้าเสลดขึ้นครอกๆ น้ำรากมะแว้ง แก้วร้อน น้ำดอกไม้ ยาสำหรับหญิงมิให้กุมารเป็นอันตรายใช้มากนักแล้ว

๑ ยาแก้ริดสีดวงผอมแห้ง โลหิตเป็นก้อนกรัง กระจกสันหลังเป็นฝีมุดตะกิด แผลฝีลำไส้ แผลฝีในท้องและโลหิต แก้ใช้ตามซางทุกอย่างไป แก้วชัย ๗ จำพวก แก้วจุกเสียด ชื่อ ยามหาระงับใหญ่ ท่านให้อาโกฐทั้ง ๕ เทียนทั้ง ๙^{๒๙} หนักสิ่ง ๑ บาท สัตคุณ ๒ สลึง สมุลแว้ง ๑ บาท สักชี ๒ สลึง จันทน์ทั้ง ๒ ๑ บาท กรุงเขมา ๑ บาท ลูกจันทน์ ๑ บาท ดอกจันทน์ ๑ บาท กระจวาน ๑ บาท กานพลู ๒ สลึง ชะเอมเทศ ๒ สลึง ตุมกาทั้ง ๒ สิ่ง ๑ บาท สะค้าน ๑ บาท พริกอ่อน ๔ บาท ดีปลี ๔ บาท ว่าน...

ต้นฉบับจบเพียงเท่านี้

^{๒๙} เทียนทั้ง ๙ หรือเนาวเทียน ได้แก่ เทียนดำ เทียนแดง เทียนขาว เทียนข้าวเปลือก เทียนตึกแดน เทียนยาวพาลี เทียนสัตตบุษย์ เทียนตากบ และเทียนเกล็ดหอย.

บรรณานุกรม

หนังสือ

เจนจบ ยิ่งสุมล. **สารานุกรมสมุนไพรไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ทศพร, ๒๕๕๕.

ชยันต์ พิเชียรสุนทร และวิเชียร จีรวงส์. **คู่มือเภสัชกรรมไทยแผนไทย เล่ม ๒ เครื่องยาพฤกษชาติ**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๖.

บุษบา ประภาสพงษ์ และคนอื่นๆ (บรรณาธิการ). **แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ : ภูมิปัญญาทางการแพทย์และมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ**. กรุงเทพฯ : สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔**. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖.

วุฒิ วุฒิธรรมเวช. **สารานุกรมสมุนไพร : รวมหลักเภสัชกรรมไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐.

เว็บไซต์

สุดารัตน์ หอมหวล และพลชาติ หอมหวล. **ฐานข้อมูลสมุนไพรไทย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี**.

[ออนไลน์]. เข้าถึงจาก <http://www.phargarden.com/main.php>. (วันที่ค้นข้อมูล : ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙).

รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์กุล และคณะ. **ฐานข้อมูลสมุนไพรไทย** [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก

<http://www.pharmacy.mahidol.ac.th/medplantdatabase> (วันที่ค้นข้อมูล : ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙).

สมุนไพรดอทคอม. [ออนไลน์]. <http://www.samunpri.com/> (วันที่ค้นข้อมูล : ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙).